

Ujút

x/59

x/79

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti : MÁRKUS ALADÁR

IV. ÉVFOLYAM

1934. VII.

Chaim Nachman Bialik

a mult héten elhalt világhírű héber költő

Makótól-Jeruzsálemig

Egyik müncheni színház igazgatója felvilágosítást kért a trencsényi plébánostól, hogy egy onnan származó színész, akit szerződteni kíván, a tiszta árráság szabályainak megfelel-e?

A plébános a következő indokolással tagadta meg a felvilágosítást:

„Nem a katolikus egyház hivatása, hogy az emberi jogok és szabadság elnyomásához segédkezet nyújtson, mert a keresztény vallás a felebaráti szeretet szent alapelvén nyugszik.”

A P. I. H. legutóbbi közgyűlésén Sándor Pál kipirult arccal és hevesen gesztikulálva mondta:

„Vagy magyarok vagyunk, vagy jeruzsálemi (?) állampolgárok! . . .

Ezt tisztáznunk kell! . . .”

Érthetetlen, hogy a nagy zsidó vezér miért tartja szükségesnek ezt a kérdést évről-évre még mindig tisztázni?! . . .

A múlt hónapban vívták meg New-Yorkban a nehézsúlyú világbajnokságot, amelyen Max Baer legyőzte Primo Carnerát, az addigi világbajnokot.

Az új világbajnok mindössze 24 éves, önérzetesen zsidó, aki Schmelinget, a német világbajnokot is legyőzte.

Németországban betiltották ezt a filmet, mert ebben Max Baer mint hős szerepel.

Szabolcsi Lajos dr., az Egyenlőség közkedvelt szerkesztője, nemrégén még a talmud és midrás gyöngyeit halászta.

Most a zsidó bölcsesség drágaköveit gyűjti.

Ugy látszik, Szabolcsi dr. nemcsak kiváló szerkesztő, hanem igen jó üzletember is . . .

Goebbels, a német propaganda miniszter kíséretével június 13-án érkezett meg Varsóba és elsőnek Pilsudsky marsallnál és Moscicky elnöknel jelentette be látogatását.

A látogatás azonban nem történhetett meg, mert a marsall betegét jelentett, az elnök pedig ugyanaznap elutazott nyaralni . . .

A liberális és zsidó lakosság egy óra

hosszat tartó néma tüntetést rendezett Goebbels ellen.

Pont négy órakor lehúzták az üzletek redőnyeit, a műhelyekben szünetelt a munka és a fuvarosok megállították járműveiket.

A P. I. H. legutóbbi közgyűlésén igazicsoda történt: Fürst György igazgatót, aki öntudatos és gerinces zsidó, egyhanguan választmányi taggá választották meg.

Elka Lissau, 29 évvel ezelőtt az akkori cári uralom ellen fellázadó Pilsudsky (a mostani lengyel diktátor) életét megmentette az őt üldöző zsandárok elől.

Ezért az asszonyt férjével együtt Szibériába deportálták.

A férj a száműzetésben meghalt, az asszony pedig sok viszontagságon keresztül visszaszökött Lengyelországba.

A lengyel diktátor most élethossziglani kegydíjjal hálálta meg életének zsidó megmentőjét.

A multhavi számban bemutatott „Der Stürmer” vérvádszámbában megjelent tendenciózus ferditések ellen dr. Carlebach altonai rabbi tudományos felkészültséggel cikket írt az „Izr. Familienblatt”-ban.

A német hatóság ezt a lapszámot elkoztattatta azzal az indokolással, hogy az okot adhat a lakosság nyugtalanítására . . .

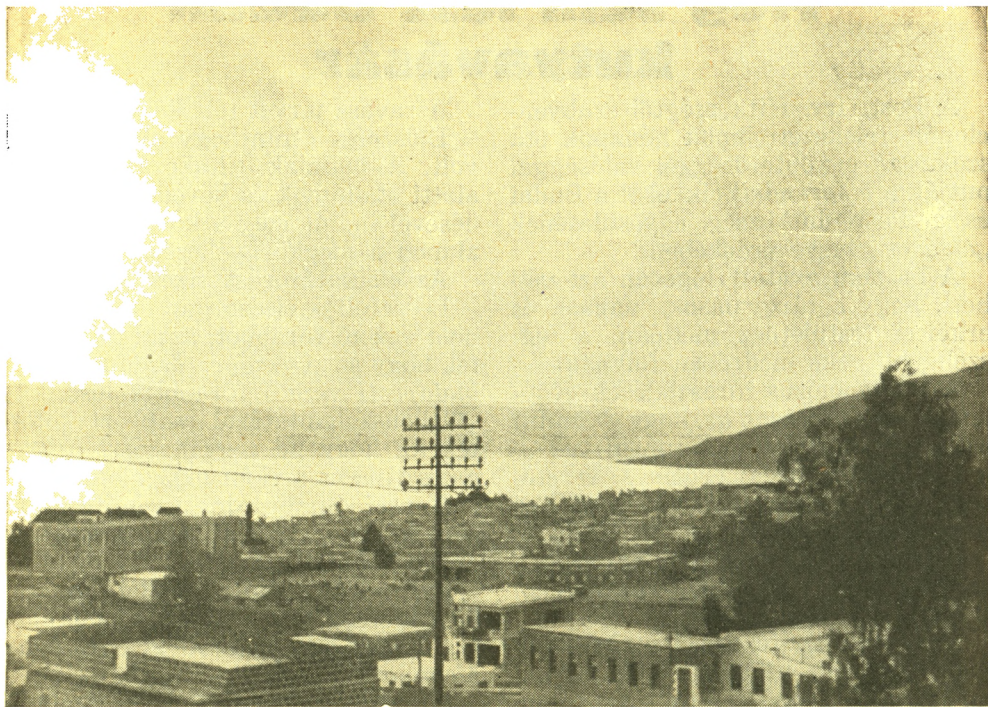
Az angol király Hore-Belisha képviselőt, aki eddig pénzügyi államtitkár volt, közlekedési miniszterré nevezte ki.

Hore-Belisha édesapja a londoni zsidó hitközség előljárója volt. Ő maga pedig a zsidó közéletben aktív részt vesz.

A szegedi kereskedelmi és iparkamara erős választási küzdelem után Vértess Miksa kormányfőtanácsost választotta meg elnökül.

A jótékonyágáról is ismert új elnök gerinces és öntudatos zsidó.

Max Pallenberg, a szerencsétlenül járt világhírű komikus oroszországi zsidó családból származott.

Tibériás a Genezáreth tóval. (Dr. Unger Sándorné felvétele)

Bialik letette a tollat

E hó 4-én éjjel egyik bécsi szanatóriumban, ahol epeműtétet hajtottak rajta végre, szívélgyengülés következtében meghalt Chajim Nachman Bialik.

A zsidó nép legnagyobb költője igen szegény falusi korcsmáros gyermeke volt, 1873-ban született Wolhyniában.

Kora gyermekkorában árvaságra jutott és tudós nagyatya nevelte.

Tizennyolc éves korában jelentek meg első költeményei, amelyek bús és szomorú tónusban a gettó falai közé szorított keleti becsületes nép sorsáról szólnak.

Herzl cionizmusával új tavasz költözött Bialik lelkébe. Megrázó erővel énekli meg évezredes szunnyadás után a Könyv-népének feltámasztását.

A megújhodott zsidó nép közt burjánzó egyenletlenségek elkedvetlenítik.

„Népem — mondta a nagy költő — olyan mint a hervadó fű... Elhangzott a menydörgésszerű szöveget, de

a hulla nem felelt a hívásra...”

És ezért életének delén Bialik letette a tollat. Muzsája elhallgatott...

Bialik hattyalát 1908-ban énekelte.

Búcsúszava megindító.

„... Elmegyek töletek!... Itt hagylak benneteket... Mire való a kalapács üllő nélkül?... Hadd legyen az erdő a barátom, testvérem!... Ti pedig legyetek az enyészeté, mint az avar a letarolt mezőn!...”

Ötven éves jubileuma alkalmából a zsidó világ lelkesen ünnepelte Bialikot.

Ő azonban hű maradt önmagához:

„... Hagyjatok magamra! Nem vagyok többé lantosotok, prófétátok!...”

A világháború idején irodalmi körökben mint a Nóbel-díj legkomolyabb jelöltjét emlegették...

Bialik, a zsidó nemzeti akarat ujjaszületésének apostola, most végleg elhallgatott...

Még sem lesz Budán kutyavásár

A Pesti Izr. Hitközségtől szubvenzionált felekezeti lapok hónapok óta szokatlan egyöntetűséggel valósággal ontják a *megrendelt* cikkeket a Budai és a Pesti hitközség egyesülésének „*áldásos*” terve érdekében.

A be nem avatott jogosan azt vélheti, hogy a tárgyalások, vallási és erkölcsi testülethez méltóan, a legszelidebb béke medrében folynak.

A tendenciózus híresztelésekkel ellentétben az igazság az, hogy — amint azt a múlt havi számban megírtuk — a Budai Hitközség érdemes vezetősége *kétségbeesetten tiltakozik a pregnáns erőszak ellen.*

A pénz és rang guerilla harca ez a sajtóval nem rendelkező, fegyvertelen Budai Hitközség ellen.

Mi a nagy nyilvánosságot szólítjuk szemlélőnek, objektíven feltárjuk, mi is ennek az erőszaktól vissza nem riadó aranyborjú árnyékában bujkáló háborújának *igazi keresztmetszete.*

Tudja meg a történelem, hogy mik a tulajdonképpeni motivumai ennek a *testvérharcnak.*

A Pesti Izr. Hitközség kb. 10 évvel ezelőtt 5,800.000.— pengő annuitásos kölcsönt vett fel, amit az akkori vezetőség szinte a *bűnösséggel határos könnyelműséggel* felesleges célokra és luxuspítkezésekre használt fel.

Azóta a pesti zsidóság anyagi helyzete teljesen leromlott, csak a súlyos annuitás maradt meg *változatlanul.*

A Pesti Izr. Hitközség szekere kátyuba került.

Már második éve nem bírja a második félévi (482.000 pengős) részletet fizetni és így a tartozás

6 millió és 400 ezer pengőre emelkedett

Ez lökte ki az egyesülés merész tervét, hogy a kölcsön törlesztésének egy részét az anyagilag intakt budaiakra háríthassák.

A ravasz tervet tett követte.

Először — minthogy előre látható volt, a budaiak tiltakozása — suba alatti stallumok és kóvedek beígéréseivel indult meg a kompromissziós alapon a megkörnyékezés.

Az előcsatározást siker koronázta.

Leszerelték elsősorban dr. Kiss Arnold vezető főrabbot, azzal az ígérettel, hogy az „*Országos Zsidó Egyház*” budapesti vezető főabbija lesz.

Ellenszolgáltatásul csak azt kötötték ki, hogy ne vegyen részt a propalesztina és a cioni mozgalomban.

Hevesi Simon dr. vezetőfőrabbit már készen várta a „*Magyarországi grand rabbin*” cím.

Ilyen és hasonló kecsegtető és csábító ígéretekkel is alig sikerült *egy-két benszüllött gyászvitét árulónak megnyerni.*

Ujabbán a mozgalom szolgálatába szegődött Alapi Béla igazgató, Halász Manó kormányfőtanácsos. Lunzer Pál igazgató, dr. Deményi Aladár és Dembitz Gyula kormányfőtanácsosok, akik a *pesti oldalon meggazdagodván, néhány évvel ezelőtt a budai részre költöztek* és akik a hitéletől olyan távol vannak, mint Makó Jeruzsálemtől, de annál *közelebbi* bankérdekeltség köti őket a Pesti Izr. Hitközséghez.

A józan budai polgárok vezetősége azonban átlát a szitán és hitközségük szeretetétől támogatva, *megalkuvatlanul kitartanak amellett, hogy a korhadt alkotmány mankóin a biztos csőd felé biccező P. Izr. Hitközséggel az egyesület megakadályozza.*

Ha a P. I. H. összeköttetései révén, *terrorisztikus alapon* mégis kieroszakolná az unifikációt — csak *pirheuszi győzelem* lesz.

Biztos értesülésünk szerint ez esetben a Budai Hitközség *kilép a kongresszusi zsidóság szövetségéből és megalapítja a Budapesti Statusquo ante hitközséget.*

Tibériási utca (Dr. Ungár Sándorné felvétele)

Dr. Seltz Viktor (Lucenec):

Arab jellem – zsidó jellem

Palesztinába kivándorolt német zsidó Jeruzsálemben meg akarta venni a kóránt.

A kereskedő a kóránt nem tartotta raktáron.

Ki vesz ma kóránt?

Arabnak ilyesmi igazán nem jut az eszébe.

A mai arabnak úgy kell a kórán, mint az egészséges embernek a hideglelés.

A kivándorolt zsidó sajnálkozik, de miután a kereskedő szerint egész Jeruzsálemben nem lehet kóránt kapni, — a zsidó jövő „előőrse”, a zsidó nemzet „úttörője” szomorúan távozik.

Ekkor belép az üzletbe egy arab és kéri Hitler „Mein Kampf” című művét.

Megkapja, ami természetes, mert a kereskedő olyan könyveket tart raktáron, ami a közönségnek kell.

Csekélység az egész, de fontos, mert ilyen csekélységekben nyilvánul meg az igazi ember! Egy villanás csupán, de villám a zsidó alázat szennyes éjszakáján.

Miért nem jutott ennek a zsidónak Németországban eszébe, hogy megvásárolja a kóránt, hiszen ott megkapta volna. Miért éppen itt, Palesztinában akarja megvenni? Érdeklődésből, tudományszomjából?

Egészen bizonyos, hogy ez a zsidó nem tudományszomjúságból akar kóránt venni, hanem azért, mert alkalmazkodni akar a környezethez, meg akarja

magának szerezni az arab könyvesek rokonszenvét, szóval, itt sincs más, mint asszimiláció.

A németek nem engedik meg neki, hogy hozzájuk asszimilálódjon, megpróbál az arabokhoz asszimilálódni, hátha itt lesz szerencséje.

Mi volt az utána belépő arab szempontja a „Mein Kampf” vásárlásánál?

Tudományszomj?

A német kultúra előtti hódolat, vagy a németek előtti tetszési vágy?

Szó sincs róla.

Az arabnak ilyesmi eszébe sem jut.

Az arab a Palesztinába települő zsidót tolakodó idegennek látja, akivel harcban áll.

Az arab a „Mein Kampf” olvasásánál, — amely nemcsak francia és lengyelfaló, hanem szenvedélyesen antiszemita is — a zsidók elleni harcához keres újabb érveket, adatokat, buzdítást.

Állítsuk egymás mellé ezt a két jellemet.

Az arab harcra készül, — a zsidó a kapitulációra,

az arab parancsolni készül, — a zsidó hízelegni, —

az arab úrnak érzi magát, — zsidó szolgának

Sajnos, ez Palesztina jischuv szelleme.

A jischuv nem bírja elképzelni, hogy ő Palesztinának jövőendő ura! — hanem az eltűrt zsidó szellemében, aki fárad, törekszik, hogy mindenkit kielégítsen és nem kíván a maga számára mást, mint hogy munkája és áldozata fejében megbocsássák neki, hogy zsidónak is szabad élni. Sajnos, ez az igazi szelleme az egész jischuvnak.

Igy néz ki a pirkadó zsidó nemzet, — igazolván Izrael monumentális fiának, Theodor Herzl aggodalommal teljes prófétai szavát:

„Félek, hogy mire a nagy eszme megvalósításra kerül, nagyon kicsiny nemzedéket fog találni”.

Hiú és tragikus ábránd a mai jischuvtól várni azt, hogy a halálosan szorongatott zsidó nép úttörője, szabadságának kiharcolója legyen!

De hiszen építik az országot, építik és virágozik! Gonosz és veszélyes fecsézés az ilyen beszéd!

A zsidók már teremtetek nagyobbat is, mérhetetlenül nagyobbat, oly nagyot, mint amilyent a zsidó Palesztinában nemcsak hogy eddig, de soha alkotni nem fognak.

Grover Cleveland az Amerikai-Egyesült-Államok elnöke a zsidók amerikai bevándorlásának 250 esztendőös évfordulóján rendezett egyetemes amerikai „nemzeti” ünnepélyen a zsidókhoz intézett üdvözlő sürgönyében mondja, hogy: a zsidók teremtetették az Egyesült Államokat.

De ki meri azt mondani, hogy az Egyesült Államok felépítésével a zsidók megoldották a zsidó kérdést, hogy visszaszerezték a szabadságukat, hogy biztosították a zsidó népet az üldözés, elnyomatás, jogfosztás és mérszárlás ellen?

Ez a mű csak azoknak a zsidóknak szerzett szabadságot és biztonságot, akik az Egyesült Államokba ki tudtak jutni, de a zsidó nép egyetemes ségének sorsán nem változtatott.

Az amerikai mű szerzett szabadságot és biztonságot az ottani zsidóknak, de

hol van a palesztinai jischuv szabadsága és biztonsága?

A jischuvnak nemzetközi jogi biztonsága nincs, — a Balfour-deklaráció már régen halott. Politikai biztonsága nincs, — sőt még magánjogi biztonsága sincs.

A zsidóknak Palesztinában nincs jogegyenlőségük, nincs élet és vagyonbiztonságuk sem.

És mindezekhez járul a jischuv szolgáltszelleme, mely nem nézi a cionizmus célkitűzéseit, lemarja a zsidó nemzeti ideálokat, csak azért, hogy a zsidó ügy ellenségei:

az angolok és arabok szemében elnézést és kegyelmet találjon.

Igaz, az ország virágzik, de nem a zsidó népnek, amelyet a jischuv épít — de a zsidó nép ellenségeinek.

A palesztinai mű úgy ahogyan az ma áll: zsidó rabszolgák műve, márpedig a szolgaságnak szelleme nincs!...

Bethlehemi utca (Dr. Ungár Sándorné felvétele)

Jugoszláv költő egy zsidó művésről

Néhány héttel ezelőtt meghalt Belgrádban Leon Cohen festőművész.

Temetésén *Nikolajevics* Dusán, az ismert szerb költő tartotta a gyászbeszédet.

„... Amidőn egy népet olyan bárbárul üldöznek, mint a zsidó népet — mondotta többek között a kiváló költő — akkor kétszeresen kell demonstrálnunk, hogy Leon Cohen ma-

gába foglalta a legszebb emberi erőnyeket.

Igazi művész volt!...

És itt, egy zsidó sirjánál is tiltakozom a sötét antiszemitizmus ellen.

Olyan népnek, amely ilyen alkotókat ad a kulturának, nem szabad ártatlanul szenvednie...”

Nyolc boxoló világbajnok közül 5 zsidó: *Ross, Brown, Baer, Rosenblum* és *Lasky*.

*
R. G. Dunn német információs irodának pesti fiókja a múlt héten elbocsátotta összes zsidó alkalmazottait.

Árulás!

Bész házséfer. A könyv háza. Az iskola. Vajjon van-e nép a világon, amelyiknél olyan mindenek felett állandóan döntő szerepe volt és van, mint a zsidóságnál?!...

Amikor Róma leigázta a zsidók országát, a megalázott nép csak iskolái fentartásáért könyörgött.

A világon mindenütt, még a legnagyobb áldozatok árán is, iskolát tart fenn a zsidóság.

A bécsi hitközség, amely a pestinél lényegesen kisebb, 18 iskolát tart fenn.

Itáliában, ahol kevesebb zsidó van mint a Dob utcában, *nincs tandíj, sem beíratási díj a zsidó iskolákban.* Sőt, a távollakó gyermekeket autóbuzson, díjmentesen szállítja az iskolába és ingyenes ellátásban részesíti őket.

Mindezekkel szemben a *Pesti Izr. Hitközség* tavaly csupán négy iskolát tartott fenn és ezek közül az idén megszüntette a *polgári iskolát.*

Hiába volt minden tiltakozásunk!

Hiába kiáltottuk a pesti közéletbe, hogy *zsidó iskola megszüntetése egyenlő a templomgyújtogatással.*

Csak a zsidó iskola az a hely, különösen napjaikban, ahol a gyermeki lélek nem érezheti a bántó megkülönböztetést, a lealázó mellőztetést...

Ez év júniusban szinte meglepetésszerűen közhírré tette a Pesti Izr. Hitközség, hogy a térítő missziók garázdálkodása ellen két elemi iskolát létesít.

Az összehívott szülői értekezleten feltűnő kevesen jelentek meg.

Az elhangzott elnöki megnyitó után, főszerkesztőnk állt fel szólásra.

— Nem csodálom, hogy ilyen kevesen jelentek meg — mondotta. — Ime élő bizonyíték: *ilyen bizalmatlanok a hitközség tagjai a jelenlegi rezsimmel szemben.*

— Uraim! — és itt felemelkedett a hangja — ha a hús és macesz üzemmé és templomülés értékesítő vállalatná süllyedt, vallás és erkölcsi testületnek *nevezett* Pesti Izr. Hit-

község a két iskolával is *nyereség és veszteség* alapon álló közkereseti *fiálálék*at akar létesíteni és ezekben is, mint a meglévő iskolákban, *tarifa-rendszert* állít fel, akkor azt tanácsolom, hogy az *iskola működését meg se kezdje*...

Dermedt csend.

Majd az elnök dr. *Rosenák* Miksa egészségügyi főtanácsos főszerkesztőnkhez lépett és melegen megszorította kezét.

— Szívemből beszélt Főszerkesztő úr!...

*

Június 24.-én megkezdődtek a beíratkozások.

Főszerkesztőnk első akart lenni és kora reggel megjelent kisfiával az iskolában.

— Főszerkesztő urat a B. osztályba soroztuk.

— Ennek nagyon örülök. Tehát már annyian íratkoztak be, hogy kisfiam már csak „B” osztályba került?!... Ez szép!...

— Tévedni tetszik — mondta a beíró — nem a kisfiát soroztuk oda, hanem Önt.

— Bocsanat, — mosolygott főszerkesztőnk — én már elvégeztem iskoláimat...

Ekkor magyarázták meg, hogy a B fizetési osztály annyit jelent, hogy *6 pengő beíratásit és 6 pengő havi tandíjat kell fizetni.*

*

Másodiknak egy, a háborúban, gránátnyomástól megsüketült rokkant érkezett.

— „A” osztály — kiáltották a szerencsétlen ember fülébe. — Beíratási díj 2 pengő. Havi tandíj 1 pengő 40 fillér.

Amikor a szegény ember végre megértette, hogy miről van szó, el akart távozni.

Főszerkesztőnk utána ment, vizszakísérte a beíratási asztalhoz és *sáját zsebéből kifizette a kért összeget.*

*

Két könnyes szempár összevilant...

Egy műszaki kereskedő felesége következett.

— „E” osztály!... 8 pengő beírás, 8 pengő havi tandíj!

Az asszony nagyot sóhajtott...

— Nem merem beírni a kislányt... Rosszak a viszonyok... Beszélnem kell a férjemmel.

*

És ez volt a legmegrázóbb. A velőbe maradt.

Foltozott ruhában, összetört ember áll a zöld asztal elé.

— Ön ortodox!... Mennyi hozzájárulást ajánl fel a 8 pengő beírás és 8 pengő havi tandíjon *felül*?...

A szegény ember beleharapott az ajkába.

— Kérem szépen, én leépített tisztviselő vagyok. Cselédet nem tarthatok, akivel elküldhetném kisfiamat a Dob-utcai orth. iskolába. Azért hoztam ide...

— Mennyit ajánl fel — szólt türelmetlenül a beíró...

— 5 pengőt!...

— 50 pengő a *legkisebb* összeg, amit fel lehet ajánlani...

*

Főszerkesztőnknek ökölbe szorult a keze és kipirult arccal kiáltotta:

— Árulás!... Elárulják a zsidó jövő reménységet!... Árulás ez, nem más!... A hitközség egyenesen a keresztlévíz alá hajtja a zsidó gyermekeket...

*

Az állami és térítő iskolákban a beíratási díj *1.— pengő*. Indokolt esetekben ezt is *elengedik*.

Tandíj nincs.

*

Eredmény: Ezer és ezer zsidó tan köteles közül mindössze öt, mondd öt gyermeket íratnak be az új zsidó elemi iskolába.

*

Ez nem csúnya fiaskó!

Ez vakmerő árulás!...

Petőfi – Goethéről

A „Kárpátia” című brassói folyóirat 1910 február 1-i számában cikket közöl „Petőfi véleménye Goetheről” címen. E cikk befejező sorai a mi korunkban váltak valósággá, azért közöljük azokat.

„Goethe egyike a legnagyobb német férfiakkal. Óriás, egy óriási magasságú szobor. A jelenkor bálvány gyanánt hódol előtte, tömjénez neki... de a jövő nemzedék porba dönti őt épp úgy, mint minden bálványt.

Ugyanazzal az egykedvű nemtörődomséggel fognak porban heverő roncsai mellett az emberek érzéketlenül elmenni, mint amilyenül ő nézett le az emberiségre dicsőségének egetverő magaslatáról.

Aki másokat nem tudott szeretni, azt ezek se szerethetik, legfeljebb megcsodálhatják... De ezerszer jaj még a legkiválóbb embernek is, akit megcsodálnak, de nem szeretnek!

A szeretet örök, mint maga az istenség, a csodálat mulandó, mint a világon minden.”

Szinte csodával határos, hogy ezek a súlyos szavak mennyire valóra váltak az utóbbi időkben!

Mintha Petőfi magasztos szárnyalású, ihletett lelke már akkor átélte volna a hitlerizmus minden gyönyörűségét!

Galut induló.

Morris Rosenfeld verse.

Megzenésítette: Freund János.

TEMPO DI MARCIA
MA NON TROPPO.

Sopr.
Alt.
Tén.
Bass.

Piano

VÁNDOR BOTTAL BÖLYGÁSZ AT - - -
BÖLYGÁSZ AT BÖLYGÁSZ NINCSEN HA-ZAD NINCS HA-
BÖLYGÁSZ AT BÖLYGÁSZ AT

Sopr.
Alt.
Tén.
Bass.

Piano

EL HAGYOTT EL
ZAD... NINCS BARÁTOD EL HA - GYOTT NINCSEN MÁD NINCS
HAGYOTT EL

Sopr.
Alt.
Tén.
Bass.

Piano

HOLNA - PÓD - - - MEGY RI - ADSX -
HOLNA - - - HOLNA PÓD SENKI NEM TŰR MEGY RI - ADSX MEGY RI ADSX ITT LE

Sopr. Alt. Ten. Bass Piano

FEKSZEL OTT VIR-RADSZ... EGYRE KÖNY,KÖNY,KÖNY EGYRE MENY,MENY,

MENY EGYRE FUSS, FUSS, FUSS: Pihenőre soh'- se fuss!

II.

Nagy erőnk a porba rég
 Tóránk rabló martalék
 Pusztá nevünk vést jelent
 Jogunk kint csak a vég lehet
 Érdemünk van: Bűn marad...
 Nemességünk gúnyt arat
 Egyre gáncs, gáncs, gáncs
 Egyre lánc, lánc, lánc,
 Egyre várd, várd, várd
 Kinzód átka hogy megáld...

III.

És így év az évre lép
 Nemzedékre nemzedék,
 Nincs remény és cél se int
 És átoktól sujtva mind
 Szabadságra epedőn
 Bolygunk erdőn és mezőn
 Egyre szökj, szökj, szökj!
 Egyre nyögj, nyögj, nyögj!
 Egyre vér, vér, vér,
 S halni még se tudj' azér!...

Dr. Ferényi József szeredi keresztény vallású — állami körorvos hosszú időn át díjmentesen kezelt egy szegénysorsú zsidó asszonyt és amidőn állapotának súlyosbodása folytán kórházi beutalás vált szükségessé, a költségeket saját pénzéből fedezte.

Igazi orvos, aki megérdemli, hogy követendő példaképpen állítsuk a nyilvánosság elé.

*

A német „Nemzeti Zsidók” Nollendorfbán konferenciát tartottak és ennek keretében az elnöklő dr. Max Neumann javaslatot nyújtott át, amely szerint az istentisztelet ezentúl nem héber, hanem német nyelven tartásuk meg.

Dr. Prof. Sandkuhl, a konferencián megjelent keresztény élesen tiltakozott a reform ellen, mert szerinte a zsidó istentisztelet magasztosságát éppen a héber nyelv adja meg.

Pieracki, a meggyilkolt lengyel belügyminiszter néhány nappal tragikus halála előtt igen erélyes hangú nyilatkozatot tett a zsidókérdésről.

Mint lengyel hazafi és elsősorban mint hívő katolikus megbélyegezte a nacionalista fajpolitikát, mely ellentmond a vallás alaptételeinek és veszélyezteti Lengyelország állami létét.

A miniszter azonban nem egyéni véleményét fejtette ki utolsó nyilatkozatában, hanem a kormány és a mögötte álló parlamenti többség felfogását foglalta tömör formába.

A kormány részéről más hasonló nyilatkozatok is elhangzottak.

E nyilatkozatok szerint a kabinet minden olyan mozgalmat elítél, mely az állampolgárok egyik vagy másik rétegének discriminációját tekinti céljának és az állam érdekében

még a vitát is megengedhetetlennek tartja

az efajta törekvésekről.

A lengyel közvélemény számára a zsidókérdés elsősorban szociális és kisebbségi probléma.

A faji ideológiára csak jelentéktelen és ép most betiltott ifjúsági csoportok gondolnak.

A nemzeti demokraták katolikus színezetű pártja már hiveinek vallásos meggyőződése következtében is elutasítja magától ilyen tendenciákat és a lengyel néppel egybeforrt asszimiláns zsidót a népközösség egyenrangú tagjának ismeri el.

Magas államhivatalokban, sőt a tisztikar jelentős pozícióiban is számos százszázalékos lengyel található, akinek már a neve is elárulja a zsidó eredetét.

Az asszimilálható és asszimiliáns hajlandóságú zsidóság azonban alig egy-két százalékot tesz ki, hiszen a zsidó lakosság nyolc százaléka vallja magát

önálló zsidó nemzetiségnek.

A kormány messzemenőleg respektálja az ebből eredő kisebbségi jogokat és a legjelentősebb zsidó párt a kormánykoalícióhoz tartozik.

*Jó herceg, kinok hőse! Nem kevés áron fizetted meg szép álomképed;
Vezére vére válthat meg csak népet.
Vezéri sors a megfeszítettetés.*

*Csak tested volt halandó. Mert nagy és
szent lelked Judában tovább is éltet,
s a célra hajt, melyhez nem fér enyészet,
mely megváltásunk s újjáébredés.*

*Igy állsz előttiünk, Vezérünk hatalmas,
még elbukásodban is diadalmas,
halálodban is halhatatlanul,*

*zászlód lobog, kürtöd szólít vadul.
S mi felrivalgunk gyászunkban az égre:
„Jeruzsálemben leszünk jövő évre!”
G. Gerő László fordítása.*

Mordeháj Nicker (Natanja, Palesztina):

Ösvénykutatók.

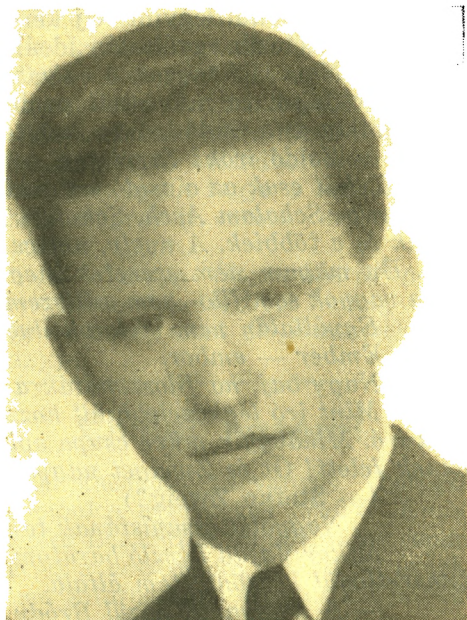
**Régmult idők késő vándora te,
Ki révetegen bolyongsz egymagad,
Aszott bércek nyűtt ösvényeit róva,
Miért nem hallok testvér egy szavad.
Eljöttél hát közibénk ősz gyermek,
Ráncosult vén évezredekén át
Kutatva megkeresve a jártát,
Hunyt szemekkel miért botorkálsz.
Szól a sir és feketélő kripták
Hűvös, foszlott kárpitja hasadt:
Csontbicskájú halál lép ki rajta
S morzsolja a szikla sírfalat.
S jönnek rajta csapatostul vénék,
Szárakkezü elaggott apák,
Temetőkön karfákra borulva.
Könnyezik a multak vándorát.**

*A szeretet az öröm édestestvére és
maga az ajándékozási hajlam. — A
szellem a megkötözött szenvedés.*

Theodor Lessing

Kárpáti Aurél

a kritika szabadságáról,
nagy emberekről, az
antiszemitizmusról

Szombati Sándor
az Új Ut legifjabb munkatársa

Kárpáti Aurél neve ma már *fogalom*. Ha költő, író, vagy más művész jelenik meg a porondon, mindenki arra kíváncsi, hogy mit mondott róla „a Kárpáti”?

Harsányi Zsolt egyszer azt írta róla, hogy: „minden premieren vért iszik”. Szabó Lőrinc szerint „csak az a kár, hogy sohasem téved”.

Lesujt, felemel és mindezt a legfinomabb uri eleganciával teszi.

... Hát ki is ez a Kárpáti Aurél?!

Otthona meleg, barátságos családi otthon.

Könyvtár, íróasztal tele kéziratokkal, könyvekkel. Egyik térdén hat év körüli fiúcska, a másikon pólyásbaba. S ő játszik velük.

Ugy játszik, ahogyan csak apa tud játszani a gyermekeivel

(— Szerkesztő uram, bevett szokás, hogy írók, költők, szobrászok, festők nyilatkoznak a lapok hasábjain; miért van, hogy a kritikus, aki ezeket fémjelzéssel látja el — sohasem nyilatkozik?)

— *Karinthy írta ezt a nagyon szellemes mondatot: „Ki kérdezett?” A kritikus akkor is megszólal, amikor nem is számítanak rá. A bíráló mindig megmondja a véleményét, akár kellemes az — akár nem!*

(S itt kivétel nincs? — kérdeztem)

— *Ez a kérdés súlyos fordulópontja a kritikának. De ha ön nyíltan kérdezett, én egyenesen felelek: van. Az első, könnyebb csoportja: a sajnálat. Kinek van szíve „levágni” azt a szegény festőt, aki hetekig futkos, amíg fillérekből össze tudja hozni azt az összeget, amely a keret megvételehez és a kiállításához szükséges. Minden festőt dicsérünk, de természetesen itt is vannak fokozatok.*

(— A másik csoport?)

— Erről kényes beszélni. A kritika egyre inkább egy üzleti befektetés. Minden lap mögött áll egy kiadvállalat, amelynek könyveit az égig kell dicsérni, a hirdetések . . . a pénz . . . Lassan minden üzletté lesz . . .

Kedvtelenül legyint. Új kérdést adok fel.

(— Létezik egyáltalán ideális kritika?)

— Nem — hangzott a válasz. Minden kritika impresszióból születik.

Irodalmi és művészeti problémákról beszélt ezután, óra óra után telt, amikor is a zsidó írókra tereltem a beszélgetést.

— Zsidó írók? Szerintem a nyelv dönti el, hogy ki milyen nemzet írója. Tehát csak az a zsidó író, aki héberül vagy jiddis módon ír. Morris Rosenfeld, Schalom Asch, Scholem Alejchem, a most, oly fiatalon elhunyt Bialik és a többiek. A nyelv, nemcsak külső forma, a nyelv a lélek, a szellem. En magam nem szeretek megkülönböztetést tenni író és író között. Nem vagyok sem filo-, sem antiszemita!

Egyáltalán nem ismerek ilyen kérdést.

Ember — ember.

Nagy baj, ha filozofitákra van szüksége a zsidóságnak . . .

Mint író legközelebb áll hozzám Werfel, a legnagyobb élő zsidóvalású író. Mindegyik műve csupa spiritualitás, finomság és zene, zene mindenek felett! Őt és Zweigot nagyon szeretem . . .

(— Stefan Zweig?)

— Nagyobb essayistának tartom, mint regény- és drámaírónak.

Mikor Vajda László barátom közölte velem, hogy fel akarja keresni, ismeretlenül köszöntettem általa.

— A magyarok közül Bródy Sándor fiatalkorom nagy élménye. 15 éves sem voltam még, amikor összes műveit elolvastam.

Rajongtam érte.

(— Molnár Ferenc?)

— . . . Molnár Ferenc, aki a modern drámai irodalom egyik legnagyobb alakja. Minden műve mélyén ott van a költői mag, amelyből a dráma sarjad ki. Költő és szinpadzsonglör egy személyben.

(— Szomory Dezső?)

— Tudja, hogy az első műve zsidótárggyu volt? „Péntek este” volt a címe és a Nemzeti Színház adta elő.

Elgondolkozik.

— Fiatalkori barátaim majdnem egytől-egyig zsidók voltak.

Avigdor Hammeiri Feirstein is közéjük tartozott, aki akkor még Kova Albert néven írt. Ő beszélt nekem először arról a kettős belső életről, amelyet a zsidó magyar írók élnek. Nála láttam először, hogy van egy külön belső adottsága ezeknek az íróknak . . .

— Apuskám, apuskám, az ebéd tálalva van! — fut be a kis Kárpáti.

Ő büszkén mosolyog:

— Mindenáron pénzügyminiszter akar lenni a gyerek. Már ki is szemelte a kegyelmes asszonyt . . .

Szombati Sándor

Dávid Croll, Windsor zsidóhitű polgármesterét, a városok és jólét miniszterévé nevezte ki a kanadai kormány.

*

Víztől, kutytól és ellenségtől, ha csendes — örizkedjél!

Bautendorfban (Ausztria) 85 éves korában meghalt a zsidó vallású dr. Herman von Epstein orvos, aki nevelőapja volt Herman Goering porosz miniszterelnöknek.

*

Ha még olyan édes is a szerelem — kenyér kell hozzá . . .

Sirassad őke! . . .

A horogkeresztes pogányság napjaiban aktuálissá vált Lord Byron alábbi halhatatlan és remek verse, mert kitűnik abból, hogy az igazi nagy szellemek nemcsak saját népük szenvedéseit tudják átérezni, de minden elnyomott, és üldözött és megnyomorított népét is.

Ismeretes hogy a nagy angol költő a görög szabadságért is harcolt!

Sirasd őket, akik sírtak Babylon vizénél: földjük álm, házuk árva, — rom!

Juda törött kagylója hárfáját sirasd, s gyászolj! hol istenük lakott: pogány riaszt.

S hol mossza majd Izráel vérző lábait? s Ciónnak édes dala mikor andalit? s mikor ujjongják újra Júda dallamát szívek, kik mennyei szavára forrtak át?

Kódorgó lábak, fulladt mellek csapata hová? . . . megállapodtok-e még valaha?

fészek a gerlicére, lyuk rókára vár, hajh! minden népre hon, Izraelre: halál.

Vidéky László fordítása.

Július 9-én meghalt New-Yorkban Mendel Beilis, a kievi vérvád tragikus hőse.

Beilis két évig ült vizsgálati fogásban. Bár időközben előkerült a „meggyilkolt” gyermek, nem ejtették el a vádat, hanem új vádat koholtak ellene, amely szerint a gyermek vérét kiszivattyuzta a pászka előállításához.

Több orosz tudós véleménye alapján, felmentették az agyonsanyargatott embert.

Bismarck herceg - nem tiszta árja

A német nemesi szervezet (Deutsche Adelsgenossenschaft) kizárta tagjai közül Bismarck két unokáját: Ottó herceget és Gottfried grófot.

Alice Whitehaed a híres Whitehaed londoni zsidó családból származott, melynek egyik tagja a londoni zsidó hitközségnél is vezető szerepet játszott.

Az ő leánya: Hoyos Margit grófnő lett Bismarck Herbert herceg felesége és a két most élő Bismarck édesanyja.

Chillul hasem!...

Mukacevón járványos betegség tombol a gyermekek között. Emiatt Spira Lázár főrabbi böjtnapot rendelt el és a veszedelem elhárítása érdekében ájtatosságra szólította a hiveket a zsinagógába.

A főrabbi szónoklatot tartott, amelynek keretében többek között ezeket mondotta:

„... Ilyen rendkívüli csapásnál mindenkinek kötelessége felülvizsgálni tetteit és cselekedeteit, hogy az elkövetett vétkek bűnbocsánatáért fohászkodjon a Mindenhatóhoz.

A sok ártatlan gyermek csupán a szülők vétkeiért szenved.

A szülők legnagyobb vétké pedig az, hogy gyermekeiket a hébernyelvű gimnáziumba járatják s ezzel elősegítik a szent nyelv profanizálását és a hit lebecsülését.”

Ilyen „szent”-beszéd hangzik el ma, amikor Izráel fenmaradása érdekében a hébernyelvű egyetem és főiskolák legszentebb kötelességüket teljesítik! . . .

Ilyen „szent”-beszédet mond egy főrabbi ma, amikor a hirdetési oszlopokra elhelyezett plakátok kétségkívül demonstrálják, hogy a hivatalosan holtta nyilvánított zsidó nép és az ősi nyelv él! . . .

Chillul hásem! . . .

A hazajáró lélek

Herzl halálának 30-ik évfordulója alkalmából írta: Z. F. Finkelstein

„Milyen lassan dőcög ez a kocsi”, gondolta magában Herzl s lüktető homlokát a fiakker párnájához támasztotta.

Igen, igen — c'est la vie! — Tegnapelőtt volt a badeni nagyhercegnél, egy héttel ezelőtt Párisban Hirsch bárónál, holnapra meg kell jönnie Bismarck válaszáának s aztán Vilmos császáron és a cáron keresztül vezet az út a szultánhoz...

„Csak gyorsan, gyorsan!”

Idegesen gyűrögeti felesége sürgönyét: „Hans súlyos beteg — gyere vissza.” Vissza? Van-e még visszatérés?

Württembergben kapta meg a sürgönyt, két nappal a nagyjelentőségű audiencia előtt. Lemondani, visszafordulni — ez volt első gondolata.

Azután nagy művére gondolt, melyet alig kezdett meg. S éppen most térítse le a Sors útjáról kislánya betegsége?

Nem, nem! Nincs visszatérés!

Az északi pályaudvarról jövet a kocsi gyors patkócsattogással gördült el a Práter mellett. Ezernyi fénypontocska rajzolta az égre az Óriáskereket a távolból a vasárnapi mulatozók vidám kurjongatása hallatszott a júniusi estébe...

„Vajjon, mit csinál most a kis Hans?”

Könnyek szöknek a szemébe. „Milyen rossz apa vagyok, milyen rossz apa...”

Azelőtt gyermekeinek minden mozdulata, az ő saját élete volt. Trude első könnye élmény volt számára és a pufók Hans volt minden büszkesége és reménysége. Milyen messze tünt az idő?

Nemrégén még családjával Párist járta és sütkérezett irodalmi hírneve bontakozó fényében. Páris, Spanyolország, Wien... S most észre sem veszi már felesége szemrehányó pillantását, midőn szórakozottan és szomorúan jár-kei s napokra bezárkózik dolgozószobájába. Észre se veszi Paulát, Trudét, Hansot, amikor napokra, hetekre elutazik s azt se mondja meg, hogy hová.

Hiszen ő maga sem tudja, hova megy. — Ma Nordau sürgönyöz, holnap Londonba hívják, holnapután Mereminski ad jelt, ki a Magas Portához vezető utat gyomlálgatja.

Végre! — „Köszönöm, nagyságos úr!” mondja a kocsis és Herzl felrohan lakásába. A küszöbön már várja a felesége...

Érkezése felébreszti az alvó gyerekeket. Kiugrálnak ágyacskáikból s meztelülábasan örömtáncot kezdenek körülötte. Csak Hans fekszik, égő szemekkel néz rá. Feje pólyába bugyolálva. Fültögyulladás.

A láz már csökkent. Felszurták a fülét. — Mikor? — „Tegnapelőtt délután — mondja Herzlné — a gyerek az apja után kiáltozott...”

Herzlnak eszébe jut, hogy ugyanakkor ő a nagyherceg fogadószobájában nézegette az ősök képeit. Ugyanakkor őt is nyugtalan fájdalom töltötte el: Vajjon sikerül-e felválni Európa fülét, sikerül-e levezetni a zsidókérdés geny-nyét?!

Fáradtan ül le Hans mellé, a lázas gyerek pedig csókolgatja.

„Hol voltál, pa? Úgy vágyódtam utánad. Most már itt maradsz? Mit hoztál?”

„Aludj szépen, aludjál — holnap egy szép nagy, csillogó szárnyú bogarat fogsz kapni — itt maradok, itt maradok!”

Halkan álomba dudolja a gyereket. Aztán kioson a szobából. Az előszobában pillanatra megáll. Felesége szobájából vékony fénycsík szűrődik. Az ajtón át elfojtott, halk sírás hallatszik. Bemenjen? Megvígasztalja?

Tétován áll az ajtóban. Nem, most nem. Hiszen annyi elintéznivalója van!

És egyébként is: Az asszony úgysem érti meg őt. Nem érti fájdalmát, mely a zsidókérdés megoldására hajtja. Nem érti a zsidónyomort, mely őt a szalonokból az élet mélységei s a világ hatalmasai felé űzte.

A szobájába lépett.

„Milyen furcsán szúr mostanában a szívem”, ötlük eszébe, miközben régi szokása szerint felemeli az íróasztalról anyja fényképét és megcsókolja.

Drága, jó Ma! — Ha tudnád, mi lelte Dóridat! Megkötyagosodott teljesen. — A zsidókérdés megoldása. — Arisztokratikus zsidó köztársaság. — Hirsch báró — Rotschild — Montagu — a badeni nagyherceg — a német császár — a cár és végül az a kampós orrú az Aranyszarvnál, kinek zilált pénzügyeit a zsidók által akarom rendeztetni...

Átfutja a postát. Bismarcktól nem jött válasz! Kellemetlen csalódás. De türelem! Badeni miniszterelnök után majd ő is sorra kerül...

Benedikt is írt, a Neue Freie Presse főszerkesztője. Szinte lelkiismeret-furdalást érzett, mikor feltépte a levelet.

„Szó nélkül elutazik és a pünkösdi szám irodalmi rovata még nincs összeállítva — írjon gyorsan a Sardou premierről — a többiek már rég kijöttek vele — ezt a lap nem tűrheti...”

Összegyűrte a levelet. Igen, ez a hétköznapi robotja. A Presse fizeti őt. Ebből él. A zsidó néptől jutalmat nem várhat, de nem is fogadhat el.

Legalul sürgöny feküdt. Schober báró Berlinből. „A császár keleti utazást tervez. Várom Berlinben audiencia előkészítése céljából.”

Ujjongani szeretett volna. Hát nincs szükség Bismarckra! Igen, Vilmos császárhoz fog menni. De nem Berlinben. Palesztinában akar elébe állni —

Igen ám, de Benedikt levele — és a beteg gyerek. Hogyan mehet el már megint?

Sokáig járt fel-alá a szobában s csak a renaissance-óra ketyegése szakította meg a zsiibasztó csendet.

Hirtelen elővette a menetrendet. A berlini gyorsvonat Wienből 5 óra negyvenkor indul. Utaznia kell. Kell! Száz nemzedék vár arra, hogy találkozzék az európai politika vezetőivel. Minden egyéb most másodrendű.

Néhány sort firkant egy papírra: „Kedves Julia! Halaszthatatlan ügyben Berlinbe kell utaznom. Ne kérdezz semmit és ne haragudjál! Hansnak végy egy csillogószárnyú cserebogarat, de ne felejtse el! Csókol Dóri.”

A levelet felesége ajtajára erősítette s aztán halkan a gyerekszobába ment. Hajnalodott. Leült a kislány betegágyára és csendesen sirdogált...

Mikor útra készen, kilépett a kapun, a szembenlévő szanatóriumából épen kigördült a halottaskocsi. Ismerte jól, hiszen álmátlan éjszakáin gyakran látta dolgozószobája ablakából a fekete kocsit, mely a betegeket az örökkévalóságba szállítja...

S a fáradt vándort ekkor baljós sejtelem fogta el — holttesteken át visz a szabadba vezető utad...

„A pályaudvarhoz!” kiáltott rá az utcasarkon az első kocsisra, ki a bakon bóbiskolásából felriadt s ijedten nézett éjszakai utasára, mintha hazajáró lelket látna...

MIÉRT?

A század elején elhunyt a magyar politikai élet egy efemer nagysága. Néhány hónap múlva már szobor hirdette emlékét.

Egy alkalommal ujságíró körökben valaki felvetette, hogy Jókainak még évekkel halála után sincs szobra, míg X. emlékét hónapok alatt megörökítették.

— Hagyjátok csak intette le a nyugtalankodókat Rákosi Jenő — Jókai idővel egészen biztosan megkapja a szobrát, de ha X. szobra nem jött volna hónapok alatt létre, egy év múlva azt se tudná senki, hogy valaha is létezett...

*

Ez az anekdóta jut eszünkbe, valahányszor a Pesti Izr. Hitközség Kulturháza előtt visz el utunk, ahol márványtábla hirdeti a különböző Sándorok és Samuk „*elévülhetetlen*” érdemeit, akik ezeket a kétségtelenül szép luxusépítkezéseket drágán kamatozó kölcsönpénzekből létrehozták. (Amíg árukat unokáink leamortizálják, addig legalább nem kell félni, hogy klikkenkívüli, avatatlan lélek mer pályázni a hitközség vezetésére!)

A díszteremben életnagyságú olajportrék hirdetik díszmagyarban és díszmagyar nélkül azokat a mózesi nagyságú férfiakat, Izrael támaszait, a felekezeti díszait, akiknek fiai és unokái más felekezeteket díszítenek — s kiknek nevét még is csak jó volna a képek alá írni, mert ugyan kicsoda a megmondhatója, hogy tulajdonképpen kik is voltak öméltségág-ék?!...

*

Herzl Tivadar emlékét ugyanezen az épületen nem hirdeti emléktábla, noha azon a helyen született. Olajportréja sem lóg a falon, de még egy hitványka fényképe sem. Az új előadóterem is Goldmark nevét viseli, aki nagy zeneszerző volt és annyi köze van a Pesti Izr. Hitközséghez, hogy Keszthelyen született és *vélet-*

lenül nem tért ki, mint többi magyar-zsidó zeneszerző kortársai.

Herzl emlékének semmi nyoma sincs azon a nagy területen, mely a Dohány, Wesselényi és Sip utcák közt terül el, ahol Herzl szülőháza állt. De nem is csoda! *Nem volt udvari tanácsos.* Még kormányfőtanácsosságig sem vitte.

*

Herzl király volt. A zsidó szívek királya. Neve a zsidó történelem évezredes lapjain ragyog. Neve egy darab világtörténelem. Falvakat, erdőket neveznek el róla Palesztinában. Utacákat Európában, Afrikában, Amerikában. Egyesületek ezreit az egész világon. Halálózási évfordulóján az ünnepélyek tízezreit tartják.

Herzl emléke nem szorul arra, hogy a Samuk mellett örökítsék meg...

*

Bölcseink tanítják:

A denevér és a kakas várják a hajnalt.

Szól a denevér: Neked tetszik a hajnal. De minek az nekem?...

Egyik igen előkelő evangélikus vallású politikus lemondott egyházi tisztségéről, mert fia egy katolikus leányt vett el feleségül.

Ha ezt a finom gesztust a pesti zsidók követnék, a Pesti Izr. Hitközség vezetőség nélkül *ma-radna*...

Braun Gyula

משך **mészárszéke**
VI., Aradi-utca 43.

*Állandóan elsőrendű friss
husok legolcsóbb napi áron.*

**Figyelmes és elő-
zékeny kiszolgálás**

Faj és kultúra

Fischer J. L. dr., a brünni egyetem tanára. Szintiszta árja, kinek szintisztasága minden bírálatot elvisel, akinek függetlenségét semmi hatalom nem béníthatja, akit nagytudású munkálkodásában senki sem befolyásolhat.

Ha valaki valamire törekszik, olyanra amije nincs, amit meg szeretne szerezni, vagy amit nem akarnak neki adni, arra törekszik, hogy igényét valami módon megindokolja.

Hogy ezt hogyan csinálja, az alapjában véve teljesen mellékes. A fő az, hogy az egész úgy legyen megindokolva, hogy lássék belőle az ő jogos törekvése.

Ami áll az egyesre, az áll embercsoportokra és az egész társaságokra is. A szociális életben az ilyen kísérleteket, melyeknek célja különféle kíváncsalmak megalapozása, ideológiának nevezzük.

Aristoteles állapította meg, hogy maga a természet tett egy-egy embert vezetőnek, uralkodónak, másokat pedig, mert magasabb vezetésre alkalmas képességeik nincsenek, durva állati erejük miatt szolgálknak.

Az úr joga, melyet a szolga felett gyakorol, hasonlít ahhoz az uralomhoz, melyet az ember gyakorol az állat felett. Egyébként ez a jog annak az érdekét is szolgálja, aki szolgáltatásba került, mert ezt, mint akinek hiányzik az igazi tudása és képessége, vezetni, irányítani kell, — másrészt pedig a vezérszellem az uralkodóknak túl van telítve megfelelő irányító gondolatokkal.

Ebből folyik az a következtetés, hogy a barbárok, vagyis a nem görögök mindig rabszolgák voltak.

Aristoteles ugyan megenged kivételt az ázsiai népek javára, de erős a meggyőződése, hogy a nyugati törzsek, pszichológiai, éghajlati és egyéb viszonyok miatt kulturára és államalkotásra alkalmatlanok.

Ha mármint az idő kerekét a Kr. előtti IV. századból a Kr. utáni XIX. századba fordítjuk s ha azoknak a régi nyugati törzseknek késői unokáira tekintünk, kiket Aristoteles csak a rabszolgaságra ítélt méltóknak és alkalmasoknak, olyan világfelfogással találkozunk, mely Aristotelesétől csak egyetlen egy pontban tér el, hogy az uralkodási jogot a régi barbárok közt élt germánoknak *egyedül* vindikálja.

Önmaguk felértékelésének oka — ami egyébként minden fajteóriának fősajátsága, — a faji egybetartozásuk.

Célja ennek az ideológiának teljesen átlátszó. Nem a fajról van itt elsősorban szó, hanem az uralkodásról, még pedig az egész világ uralásáról. A faj kérdése utólag került bele az elméletbe, mert kellett valami, amivel a világuralomra való jognak alapot adjanak.

Hogy ez tényleg így van, bizonyítja az, hogy a germán faji elméletet utólagosan konstruálták meg. S ha még egy hajszálnyi kételyünk volna tiszta fajok létezéséről, ez is megdőlné. — Hisz még a faji elméletek rajongói sem tagadják a komoly tudósok azon megállapítását, hogy Európában nincs egyetlen törzsalakulat, mely ne különböző fajok sokszoros kereszteződéséből állt volna elő.

A világháború idején Angliában a fogoly német katonákat tüzetes vizsgálat alá vetették a germán faji jelleg tekintetében és megállapították, hogy a germán faji vonások angol férfiaknál sokkal tisztábban lelhetők fel, mint a germánoknál, akiken az alpesi és szláv kereszteződés erősen észrevehető nyomokat hagyott.

Ripley faji vizsgálatai megállapítják, hogy Franciaország északi harmadának, valamint Belgium felének lakósaiban sokkal több a germán jelleg, mint délnémetországéiban.

Itt ugyanis sok bennük a kelta és liguri vonás, míg az ország nyugati részében erősen dominál a szláv jelleg, s ennek főjellegzetessége, a szőke haj, kék szem.

Lehet mármost ebből más következtetést levonni, mint azt, hogy a szőke, nemes germán faji elmélet teljesen alapot nélkülöző koholmány, s hogy éppen azoknak, akik ma a német faji elméletet evangélium gyanánt hirdetik, a legkevesebb közük van hozzá?

Külső faji jelleg létezése szemmel látható, tehát nem képezheti vita tárgyát, de nagyon is sántikál azok törekvése, akik különböző fajok létezéséből faji elméletet akarnak kovácsolni.

Nagyon jól tudjuk, hogy Amerikában miért esküsznek a négerek alacsonyabb rendűségére.

A négeregyetemek létezése, melyek az intelligens négerek ezreit képezik ki, a néger irodalom virágzása, de még sok más körülmény is kényszerít bennünket, hogy azokat a az érveket, melyekkel az amerikai fehérek a négereket az intelligencia valami alacsonyabb fokára akarják lenyomni, kételkedéssel fogadjuk.

Ugyancsak kételkedünk abban, hogy a faji keresztezés árthat az emberiség fejlődésének.

Nagyon sok jelensége a világkultúrának áll előttünk, melyek mind azt mutatják, hogy a faji keveredés nem okozott hátrányt. Ha pedig ennek valahol hátránya tapasztalható, az sem biológiai, hanem szociális okokra vezetendő vissza: mindenütt, ahol a két kereszteződő faj a szülők milieuból kivált. Ilyeneknek a sorsa valóban tragikus, s érthető, hogy ilyen kivetettek a kultúrának semmiféle szolgálatot nem nem tettek. Dehát ugyan nem ez a sorsa a társadalom minden számkivetettjének?

Vagy mondjuk meg őszintén, a munkásság kulturális erejének egyenlőségében még soha senki sem kételkedett a tanultakéval, — — s vetették ezért szemükre faji alacsonyabb származásukat?

Tény, hogy iskolás gyermekeken végzett mérések megállapították, hogy a munkások és szegénysorsúak gyermekei biológiailag kevésbé fejlettek, mint a jómódúak gyermekei.

De mit bizonyít ez?

Csupán azt, hogy a táplálkozás hiányos volta, vagy kevesebb volta következtében a gyermekek biológiai fejlődése visszamarad, nem tud lépést tartani olyanval, ahol a természetes és egészséges fejlődés minden feltétele megvan.

Hiszen erre is alapítottak teóriát, mikor azt vitatták, hogy a nagy néprétegeknek, — szerintük értelmileg és politikailag alacsonyabb rendűeknek — adott jogok, vagyis a demokratizmus természetes következménye az ország lezülése!

Vagy vajjon nem állították fel a szociális darvinizmus teóriáját, mellyel a születésüknél vagy vagyoni cenzusnál fogva magasabban állók jogainak védelmére találták ki az antiszociálisták?

Ugy ezekből, mint minden faji elméletből egy következtetést lehet csak levonni.

A társadalmi és kulturális megmozdulásnak sohasem biológiai, hanem speciálisan műveltségi motívumokból fakadnak.

Nem tagadjuk, lehet a faji tartozásának valami lefolyása a társadalmi és kulturális életre, de ezt rendszerint sokkal magasabbra értékelik, mint ahogy kell s még annak a lehetősége is minimális, hogy valódi értékét megállapíthassuk.

A vérmérsékletből még akkor sem találunk olyan bizonyítékot, melyből az egyes fajoknak a kultúrával szemben levő értékére tudnánk következtetni, ha sikerülne egy valóban tiszta fajt kipreparálnunk!

Ezzel elértünk a probléma másik részéhez, a fajnak születés által történő óvásához.

Nem kétséges, hogy degenerált szülők a legnagyobb valószínűség szerint degenerált utódot szülnek.

Az a törekvés, hogy ilyenek létrehozását lehetetlenné tegyék, a legújabb korban merült fel. Mindamellett ennek a problémának rendkívüli jelentőségét nem szabad tagadni, kérdezzük, mi a degeneráció kétségtelen kritériuma? Tulajdonképpen egy dolog van, az abnormális egyedek antiszociális módon való kezelése, mely abban áll a társadalom részéről, hogy magától elkülönítve tartja ezeket.

Am ha ez történik is, nem történik a megfelelő módon, mert a degeneráltak mégis csak jönnek a világra.

Sokkal fontosabb lenne, ha azokat az okokat szüntetnék meg, melyek a degenerációt okozzák!

A bajt csirájában kell elfojtani, nem pedig akkor, midőn már a következményei jelentkeznek!

Vajjon tisztában vagyunk-e azzal, hogy a nélkülözés és nyomor mennyire fejleszti a degenerációt?, hogy hogyan arat ez ezért például a nagyvárosok külvárosainak gyermekei közt?

Amíg ilyesmi lesz körülöttünk, amíg ezt a bajt gyökerében nem orvosoljuk, szó sem lehet eugnetikáról.

Lehet észszerű módon fejősteheneket nevelni, de emberiséget biológiai módon feljavítani nem.

Ha tehát a mai Németország a faji elmélet alapján akarja az emberiséget megjavítani, egyetlen célt szolgál, a brutális erő jogát, melyet a nemzeti erő és hatalom kultuszával akar szentesíteni.

Levonhatjuk a következtetést: a mai Németország faji örületének semmi köze a tudományhoz, az nem egyéb, mint nemzeti láz, mely örülete számára alapot keres.

Indokolhatjuk ezt az elvesztett háborúval, indokolhatjuk azzal, hogy a német nép csak a napokban érte el politikai egységét, de magyarázható a háború előtti Németország lelkiületével is, azzal a különbséggel, hogy akkor világhódító hóbortjuknak nem is akartak ilyenfajta indokolást adni.

*Gyakran másoktól tudjuk meg,
hogy mi történik otthon.*

Kéztől a zsebig leghosszabb az út.

*

*Inkább fájjon a szív, semhogy az
arc piruljon.*

*

*A feleség vagy jóra, vagy rosszra
vezet. De vezet...*

PALESZTINA PROBLÉMÁJA

— Meggyőződésből, vagy pedig Németországból jött ön? — kérdezik előszeretettel a palesztinaiak az ujonnan érkezőktől.

Midőn az európai ideákra beidegzett ember ebbe az országba jön, a legtöbb párbeszéd, melyek lefolytak, szinte egyformán végződik e szavakkal:

„Uram, ön sokkal kevesebb ideje időzik ezen a földön, semhogy azt meg tudná érteni”.

Mire a stereotyp válasz:

„Ön pedig sokkal tovább élt itt, semhogy az idők kívánságait megért-hetné.”

*

Ez a föld . . . misztikus fogalom, melyről a zsidó, akit életküzdelse, sorsa Palesztinához köt, — akár itt született, akár csak néhány éve telepedett itt le, — még sóhajjal, hitvallásszerűen emlékezik meg.

Ugy véli, a mi földünk, az én földem!

A szomorú valóság pedig három acsarkodó vallás, arabs többséggel és angol hatalommal az ő számára, az ő hívő szemében nem létezik.

A külvilágban ez a felfogás sok zavart okozott, mert a mód, hogy az egész helyébe a részt teszik, jellemzője minden palesztinai tudósításnak.

Észrevehettük, hogy olyankor is, midőn zsidó-palesztináról akarnak szólni, csak Palesztináról beszélnek.

Ugyanaz ez, mintha a világháboruban szereplő csehek alatt csupán a német-cseheket értették volna.

S ezáltal a számkivetésben élő zsidó lelke, midőn Palesztináról gondolkodik, ködfelhők elé kerül . . . S amíg ez a zsidó a golutliban él, — hogy olyan példát mondjunk, mely a nemzeti alap növelésének egyik legnagyobb gátolója — csak hosszadalmas felvilágosítás után érti meg, miért kell neki Palesztina érdekében — melynek helyzetét oly kecsegtetőnek mondták — újabb és újabb áldozatokat hozni.

S ha az ilyen goluth-zsidó palesztinai zsidóvá válik, nem hónapokra, sokszor hosszú esztendőkre van szüksége, hogy ez a ködfátyol eloszlódjék lelki szemei elől és tisztán, világosan lássa a palesztinai igaz helyzetet.

Ennek a reális helyzetnek is sok képe van! S mindenkinek csak azt a képét mutatja, melyet gondolkodása, világnézete szerint fel tud fogni.

A Zion utáni vágyódás a nyugateurópai hívő zsidó lelkének kívánsága.

A megújulás, a fajfeljavítás, a nemzeti renaissance a saját földön, ott, ahol született, ez pedig az európai kultur-, lelkileg és testileg átlényegült asszimiláns zsidó lelkülete. Ő ott akarja ezt elérni, ahol a nyugati kultúra a modern barbarizmus szabadelvű irányzatának szolgálatában áll, vagy ott tart, hogy szolgáljává szegődjék.

Azok pedig, akik a boldogulást a saját népük, itt is a saját osztályuk keretén belül keresik úgy, hogy ebből elsősorban az ő saját boldogulásuk származzék, ezek a mammon imádó kereskedő zsidói minden világrésznek, de ugyanez a mentalitása ellentétes testvéreiknek, az öntudatos zsidó proletároknak is.

A szabadság után való vágyódás azonban minden zsidónak kívánsága!

Nos, milyen megnyugtató az igazi Palesztina, ez a vágyakozás tárgya, mely egészen más, mint a tárcákban szereplő és részleges vagy álomképfestette ország.

Erről akarok beszélni.

Palesztina nem a holdban van, hanem Ázsiában, még pedig Egyiptom, Arábia és Szíria között, a levante vonal meghosszabbításában.

A hívő zsidók számára ez teljesen közömbös. Az ő Palesztinájuk a Bibliában van.

Am a II. alatt jellemzett zsidók számára is Palesztina a kemény, a kegyetlen megpróbáltatások földje.

Ezek idealizmusának nincs panaszfala, amely előtt csalódásuk kitarássá változnék.

Mindezt a saját lelkivilágán belül kell neki elintéznie.

A pionir, a Chaluc, ki egészségének feláldozásával építi az országot, szántja a mocsarakat, bódító melegben épít utat, házat, ez nemcsak új országot akart, hanem megifjodott, megneemesült, nagyjövőjű nemzedék akart lenni — és lett is!

S ezeken a hatalmas, az önfeláldozás tüzeiben megedződött, dacos és erős palesztinai zsidó ifjakon egy antiszemita élclap se fog többé tárgyat találni karikatúrái számára!

Azonban a zsidó felépítés ezen magvai még nagyon át vannak hatva a pénzimádástól.

Nagy, közép és kistökések ferde szemmel nézik az együttműködők csendes versenyét, azokét, kiknek szerintük számítaniok kell, de nem muszáj spekulálniok.

Az egyed megüzeni a kollektiveknek a háborút.

Az osztályharc az egész vonalon fellángolt s a harmadik, aki a kettő marakodásából a hasznót húzza, a fascizmus.

Hangzatos jelszavak mellett: „le a régi vezetőkkel”, „a pártegoizmus ellen”, „a népegységért” — fordítja az egyesült kapitalizmus gyűlölete fegyvereit a szocialista munkásság ellen.

S ennek ugyanaz a tragikus körjáték a következménye, mint Európában: öncélókért történő szervezkedés, kezdődő kollektívizmus és erős vezető előtérbevonulása.

A szociáldemokrácia Európában nagyjában leélte magát. A zsidó Palesztina munkásságának szocializmusa ma is teljes virágzásban van. De Arlosoroff meggyilkolása óta a revizionizmus is állandóan izmosodik, akárcsak Németországban és teljesen mindegy, hogy Stavisky-t felmentették-e vagy elítélték.

Akár ez, akár az történik vele, a fascizmus nemzeti hős és vértanu gyanánt harci kocsiába fogta volna.

Palesztina nem a Holdban van. A történelem nem áll meg a sóhajok fala előtt, sőt, alkot ilyeneket. . . Ez a hivatása.

Anglia — Anglia marad, még akkor is, ha a zsidó nép jogosan hazájának patrónusa gyanánt szerepel.

Az arabok a világhatalom sakktábláján számukra az egyik figura, — a zsidók egy másik.

Genfben róluk is esik szó.

Palesztinában mindenesetre boldogabban és jobban élnek, mint szülőhazájukban, mert itt ezerszerre szabadabbaknak érzik magukat, mint ott, dacára az araboknak, dacára Angliának.

S ebben rejlik a veszedelem.

Mert ez a szabadság a levegőben lóg, sem államra, sem alkotmányra, sem önálló kormányra nincs alapozva.

Olyan ez, mint egy főpróba, melyből semmiféle kötelezettség, felelősség nem hárulik senkire.

Mindenki számára pedig, akinek szeme van és látni akar a zsidó Palesztina dolgában, az a magasztos és fölemelő, hogy mindennek dacára egy nép késői gyermekeiből alakul nép, melynek nyelve, saját erkölcei, szokásai, lelke, teste, saját elképzelései és élettereje lesz.

A zsidóknak néppé fejlődése Palesztinában színjáték, melyet leírni nem lehet, melyet látni kell.

Azoknak a zsidóknak, akiket ide beengednek, saját erejükből kell megmutatniuk, mit tudnak... S mind a mai napig csodálatosan megmutatták ezt!

Arra azonban el kell készülniök, hogy eljöhet egy nap, amikor durva ököl ragadja meg az ő sakkfigurájukat, amikor nem zsidó szimpatiáról vagy antipatiáról lesz szó, nem zsidó Palesztináról, hanem P a l e s z t i n á r ó l !

Akkor ütött a Jischuvo sorsdöntő órája!

Akkor tűnik ki, hogy gyökereit beleeresztette-e az „ország” talajába úgy, hogy sem idegen erőszak, sem belső viszálykodás nem képes azt onnan kiráncigálni!

S a megálmodott és előlegezett szabadság ekkor válik igazán szabadsággá!

Hogy ez elérkezzék, ezért kell a galuthnak imádkoznia és áldozatot hoznia.

Lebovics Hirs rabbi (Satu Mare):

SZINFOLTOK

Maeterlinck, a „Betolakodottak” című drámájának egyik jelenetében családot látunk a félhomályban az asztal körül és aggodalommal telt pillantásokat vet a mellékajtó felé, amely mögött nagybeteg vívódik a halállal. Kívülről kaszafenés hangja hallatszik, kísértetiesen hasítva át a mély csendbe borult sötétséget. „Valaki a kertben tartózkodik”, gondolják, a szobában lévők, egyik a másik után feláll és az ablakhoz közeledik, hogy meglássa mi történik odakünn. Erős lépésektől visszhangzik a kavicsos mesgye, valamely láthatatlan kéz ajtót nyit, hiába próbálják a bennülők azt újra betenni, a misztikus lény erősebb náluk, behatol a szobába. Csupán egy hátborzongató árnyék árulja el jelenlétét. A betegszoba ajtója kinyílik és mindjárt becsapódik. Hörgés... a beteg kiszenvedett...

A nemrég elhunyt spanyol-zsidó költő, V. B l a s c o I b a n e z, ugyanilyen című regényben ezt a betolakodott, hivatlan vendéget egy politikai szimbólum megtestesítőjeként tárja eléink, amely utat-módot talál, hogy becsempéssze magát a társadalom minden rétegébe, hogy halálhozó bacilusaival megfertőzzön családi- és társadalmi életet: „A te házádban történik ez; te abban a hiszemben vagy, hogy az ellenség nem lépte át hajlékodat, mert nem mutatkozik fizikailag észrevehető módon. Te azt hiszed, hogy még a fogadószobába sem tette be a lábát és ő már a hálózshozat is megszenteltségtelenítette...”

Ebben a regényben, Blasco Ibanez megleveníti a spanyol életet, társadalom-politikai áramlataival és ellenáramlataival, amelyek végre a forradalomban nyertek kielégülést, elsöpörvén az örök és mindenüvé betolakodott „ellen-séget”, a J e z s u i t a r e n d e t. Habár ez a rend már megszűnt a szabadon gondolkodó világ mumusa lenni, ma már távolról sem oly veszedelmes, mint amilyenek Eugen Sue az ő „B o l y g ó Z s i d ó”-jában ezt a világnak bemutatja; azonban az emberiség még mindig nem tudta magából kivetni a betolakodottak érzetét.

Néhány évvel ezelőtt a Z.-V.-Zeitung a következő választási epizódról számol be: Egy berlini zsidó egy keresztény párt kísér a szavazó helyiségig és visszatérően meglepődetten kiált fel „íme még három szavazat a demokrata listára”. „Téved.”, replikázott a német menyecske, „én a nációra szavaztam” ... Nem csak zsidó barátja, de férje is elhülve vette tudomásul feleségének politikai pálfordulását, mire az asszonyka bűnbánóan kezdte magyarázni: Bocsássanak meg — mondá a politikailag teljesen tájékozatlan polgárnő — de tegnap este a barnainges fiúk az ablakom mellett marsiroztak és olyan szép indulót játszottak, hogy meihatottan fogadtam fel magamban, hogy a nemzeti szocialistákra fogom leadni szavazatomat. Sikerült-e a demokrata férjnek feleségét később jobb meggyőződésre bírni, avagy ellenkezően, a szuggeszció és hangos náci-propaganda, a férjet is levette a lábáról — erről hallgat a krónika.

Vajjon mikor fog már az emberiség ezen betolakodott ösztönemberektől teljesen megszabadulni?! ...

Amikor nem fog többé hinni abban a mesében, hogy a zsidó nem egyéb, mint egy betolakodott eleme a civilizált emberiségnek. Ezt a mesét nem Hitler találta ki, hanem azok az úgynevezett „tudósok”, akiknek az egyiptomi fáraókkal való állítólagos rokonság, képezi legnagyobb büszkeségét. Közben elfelejtik ezek az áltudósok, hogy Micrajimba sem mint betolakodottak kerültek őseink; ellenkezőleg, meghívott vendégei voltak ők az egyiptomi udvarnak — és a gyűlöletnek oka sem ott, sem másutt, ahová az isteni gondviselés őket vezette, nem az volt, hogy mindenáron be akartak „tolakodni” az idegen népkulturákba, hanem éppen a megfordítottja az, hogy meg akarták őrizni, saját népi életüket, kulturájukat és vallási világnézetüket. Ezért félt Faraó annak idején a zsidóktól nehogy mint külföldön mentalitással bíró népfaj felmondják a szolidaritást egy a legsötétebb fetisizmusban és fajtalanságban élő néppel, mint amilyen akkoron a nemes „ariai” volt a Nilus buja partjain. Valamint hogy a középkorban és egész a modern korig a kívülről ránk kényszerített ghettó nem volt egyéb, mint tradicionális szellemi elzárkózottságunknak erőszakos szankcionálása, ghettó falakkal, sárga folttal és más efajta raffináltabbnál raffináltabb megalkodásokkal. És amikor bedőltek a ghettó falai, mi csak a külső nyomásnak engedve kezdtünk akarva nem akarva kivetkőzni saját népi mivoltunkból, hogy belső erkölcsi értékeinket eladjuk a külső és csupán papirosan létező emancipáció tál lencséjéért.

Másrészt tagadhatatlan, hogy az üldöztetések sokban hozzájárultak faji tisztaságuk konzerválásához, mint ahogyan igaz, hogy a viszonylagosan nyúgott és antiszemitamentes korszakban a zsidó fajtisztaság sok kívánnivalót hagyott maga után.

Mária Terézia idejében a zsidók nemesítése képezte a csalétket, a zsidóságtól való eltávolításra, Szovjetországban pedig a „tovaris” cím képezi ezt a hangos kiüntetést, amelynek a zsidó valláserkölcsi feladása az ára. Mindkét esetben ugyanaz a tendencia, a zsidóknak a szellemi asszimilációra való rákényszerítése, legfeljebb azzal a különbséggel, hogy Mária Terézia idejében

a zsidóknak az egyházért kellett dolgozni, a szovjeteknél pedig az egyház és az összes vallások ellen.

Amilyen szenvedélyességgel dolgozott Mária Terézia az egyházért, éppen olyan szenvedélyességgel dolgozik a mai orosz az egyház ellen.

Ezt a fanatizmust a legjobban Dostojevski tudta kidomborítani, amikor az „Idióta” című regényében a következőket írja: „Ez a mi szenvedélyességünk bizonyos esetekben nemcsak bennünket, hanem egész Európát is bámulatba ejti. Ha valaki közölünk áttér a katolikus vallásra, úgy mindjárt belép a jezsuita

rendbe, ha pedig atheista lesz, úgy meg sem áll, míg ki nem írja az összes istenhívőket a föld színéről...”

Azonban a zsidóknak az orosz szenvedélyességhez való aszimilálódása a legtragikusabb következményekkel járhat. Az orosz mint atheista is orosz marad. De a zsidó, ősei vallásának elhagyásával elvesztette az életelixirt, amely benne tartotta a lelket évszázados üldöztetések és megaláztatások közepette.

Tragikus ironiája a sorsnak, hogy a zsidóknak a cárizmus megsemmisítéséhez fűzött reménységének beteljesedése, részben maga után vonhatja a cárizmus azon reményének bekövetkezését, hogy előbb-utóbb az orosz zsidóság maga is a pusztulás martalékává válik, mert vallása elvesztésével életét veszti a zsidó nép, beleolvad szellemileg és fizikailag a többségi népekbe és feltartóztathatatlanul halad a megsemmisülésbe.

Nagy Andor:

Élijáhu próféta a nisni-novgorodi vásáron

Híres, nevezetes volt világszerte az oroszországi nisni-novgorodi vásár.

A cári oroszországi vásárt valami miszticizmus borította, mert azt a vásárt nemcsak közeli országok, hanem más világrészek lakosai is felkeresték.

Ott találkoztak európai, ázsiai iparosok, kalmárok, mezőgazdák, elhozták oda és kínálták megvételre legkülönbébb cikkeiket, terményeiket, de különösen nyersbőrökben fejlődött ki olyan forgalom, mely világrészeket kapcsolt össze, mert ezt a cikket felvásárolni messze földről, még Amerikából is eljöttek a vevők. Ez volt a specialitása a vásárnak, de hoztak különféle világtájokról minden mászt is.

Akkoriban a közlekedési eszközök primitívek voltak, az árúfelhozatal és elszállítás nehézkes és fáradságos, miért is a vásár tartama harminc napra terjedt és annak lefolyása igen zajos volt, mert az akkori viszonyok közepett az árúüzlet cseréje, pénztétele nagyon komplikált volt és a híres görög bankárok-nak sok munkát adott.

De maga az áru átvétele, elszállítása is ezer és ezer munkáskezet igényelt, úgy, hogy ez a vásár egy népvándorlás, népmozgalom jellegét öltötte, amely az egész vidéket még a vásár utáni hetekig mozgalomban tartotta.

A mai generáció a fejlett vasúti, hajózási, közlekedési eszközök, repülőgépcsodák, nagy ipari és gyári tevékenység korában el sem tudja képzelni e vásár jelentőségét.

Erre a vásárra nemcsak az jött, kinek eladni vagy venni valója volt, ott az egyik sátorban gyógyított vagy mesterkedett a felcser, a vérbőségben szenvedőnek vérét vette, akár úgy, hogy piócát rakott rá, avagy egy üveghenger-készülékkel lecsapolta, a másik sátorban ráolvasással vagy kotyvasztott szerekkel gyógyították a hidegrázástól a tüdőbajoson át az epilepsziás betegséget is, itt a sántát, bénát, vakot, amott meg a némát, a süketet, de volt olyan sátor is, ahol a túlvilági életre lehetett útmutatást kapni, míg emitt a szépség titkát árulták, amott meg jövődőt mondtak.

Egy nagy sátorban házasságok összehozásán fáradoztak, a másikon vállalkozást, foglalkozást közvetítettek.

El lehet tehát képzelni, hogy a nisni-novgorodi vásárra az egész világból odacsődült a nép, mert minden ember, gazdag, szegény, akármilyen fog-

lalkozású, odavágyott, mert az üzleti lehetőségek mellett kilátása volt, hogy egész életét, sorsát más irányba terelje.

Oda nemcsak a kereskedő, iparos, mezőgazda, kézműves, de művész, festő, orvos, félbenmaradt diplomás, minden pályára készülő, letört egzisztencia is elment, mert a vásár a köztudatban olyan rózsás csábfátyolba burkolt ígéret földjeként szerepelt, mint ahol a munkátlan munkához, a szerencsétlen szerencsééhez, a szegény gazdagsághoz vélt jutni és a véletlenre bízván magát, ott remélt sebére irt találni.

Ilyen híre volt ennek a vásárnak, és mert minden rendű és rangú emberek az egész világról itt szoktak találkozni, valami különös lehetőséget tétéleztek fel arról.

Az örökké vándorló, bolyongó zsidó nép tehát nemcsak vásárt látott abban, hanem olyan territóriumot, világközpontot, ahol csodák történnek, események vannak és kívánságok, óhajok rendkívüli módon teljesedésbe mehetnek.

Az orosz-lengyelországi zsidó úgy vándorolt oda, mint a török Mekkába, és mert ott Japán, Kína és a legkülönfélébb exotikus nép is képviselve volt, a galíciai és bukovinai zsidóság szintén odasereglett.

Magyarországról a máramarosi zsidóság zarándokolt oda és ezek közt volt a szentéletű Teitelbaum Salamon bőrkereskedő is, a nagy talmudista, aki nemcsak üzletileg indult hosszú vágyódás, készülődés után, hanem a kíváncsiság, a tudnivágyás is hajtotta.

Nagy viszontagságok után megérkezvén, szállásán különféle nemzetiségű zsidó testvéreivel folytatott tanulságos eszmecserét, informáltatta magát az árakról, hitelviszonyokról és azután felkereste a vásárt, amit mindjárt megtalált, mert a ház kapujától kezdve sorakoztak fel a sátrak.

A vásári zaj és láрма középett nézte az alkut, adásvételt, fizetési eszközök kicserélését, a csalafintaságokat, vásári trükköket és összeszedve minden elővigyázatosságot, egy a szállásáról magávalvitt, jól beajánlott ügynök segítségével lebonyolította a szándékolt ügyletet és azután másnap a zajló embertömeg közé elegyedve, a vásár megfigyelésére, tanulmányozására indult.

A már otthon kialakult elképzeléstől és a csodákat váró fantáziától hajtva, figyelte az embereket, a vásárosokat, azok cselekedeteit, mindenben és mindenkinben valami különösét látva és annak nyitjára igyekezve jutni.

Hát így jártában-keltében egyszerre csak felkelti figyelmét egy ember, akinek egészen különös megjelenése valósággal lázbahozta őt.

Ez az ember a lengyelzsidók habitusában járt, de egész lénye mégis más volt, mint azoké. Sátorról sátorra ment, szóbaállt az emberekkel, beszélt velük, de azután anélkül, hogy üzletet kötött volna, ismét továbbállott.

Emberünket módfelett felizgatta ez a vásáros és anélkül, hogy okát adhatta volna, álmatlan éjszakán át csak vele foglalkozott és eltökölte, ha törik, ha szakad, felkutatja őt és megtudja, mi rejlik e titokzatos ember mögött, mert szinte beléje idegződött, hogy itt valami rejtéllyel áll szemben.

Ujra a vásárosok közé loholt és a véletlen szerencsés összetalálkozása folytán az első sáternál állva és a vásárosokat nézve, meglátja a különös embert.

Merész elhatározással hozzálép és megszólítja:

— Mondd, ki vagy?

A megszólított úgy tesz, mintha meg volna lepődve, de aztán nyugodtan felel:

— Mit érdekel téged, hogy ki vagyok?

— Érdekel, mert egész megjelenésed olyan titokzatos; ruhád után ítélve ember vagy, de egész lényed emberfölötti.

— Hát ha ilyen éles a szemed és olyan mély a látásod, megmondom: **Élijáhu.**

Emberünk megrendül, mert tudja, hogy Illés próféta álruhában szokott megjelenni és híres csodatevő lévén, villámként cikkázik át agyában, hogy elgondolása, fantáziája véletlenül soha nem remélt célhoz vezette. Reszketve egész valójában mondja:

— Hát ha te vagy Élijáhu, mit keresel itt a földön, a vásáron?

— Tanulmányozom, kémlelem az embereket, hogyan cselekszenek, milyenek embertársaikkal szemben és főleg szereznek-e érdemeket nemcsak a földi létre, hanem a túlvilágira is a majdan bekövetkezendő nagy elszámolásra.

— És találtál már itt olyan embert?

— Igen! — feleli Élijáhu — nézd ott azt a sátort, ott áll Simon, a sapkakészítő, szegény mesterember, aki néhány rubel heti keresetéből tartja el feleségét és négy gyermekét, aki a reggeli és esti imát még sohasem mulasztotta el, de szorgos és fáradtságos munkája mellett mindig szakít magának időt arra, hogy ha két ember összeveszekszik, szép szóval kibékítse őket.

— És ez olyan rendkívüli, olyan nagyon istenes cselekedet?

— Hát persze, — szól Élijáhu, — aki veszekszik, verekszik, elvesz a munka számára, hiányzik a családjának, egyáltalában csak kárára van mindennek. A békét teremtő ember tehát a legmagasztosabb cselekedetet műveli és ilyennek mondható az a sapkakészítő testvérünk, aki rászolgált, hogy a menyé-
béli aranykönyvbe beirassék.

— És csak egy ilyen embert találtál?

— Találtam még egyet, — szól Élijáhu, — nézd azt a csoportot, ott áll Jákob, a boltos, a csoport kellős közepén, valamit mond az embereknek és azok úgy nevetnek, kacagnak, hogy csak úgy reng belé a szakálluk és csurog a könny a szemükből.

— Hát ez aztán mit jelent?

— Mit? Hát Jákob, a boltos, akinek magának is megvannak a gondjai, mihelyt látja, hogy az emberek szomorúak, búnak adják fejüket, élceket, tréfákat mond nekik, hogy elterelje a figyelmüket a mostoha sorstól és felvidítja őket, hogy új kedvvel, derűsen foghassanak foglalkozásukhoz, a munkához.

— És ez is olyan Istennek tetsző cselekedet? Hiszen ez csak bolondéria, tréfálgatás!

— Tévedsz, nem bolondozás ez, hanem mély filozófia és ugyancsak az égiek kedvében járó cselekedet. Jól figyelj, testvérem, — mondja Élijáhu, — az, aki szomorú, letört, nem jár kenye után, nem törődik családjával, hanem a magányt keresi, kerüli az embereket és erőtlen, tartalmatlan lénnyé válik. De hallván Jákob élceit, mókáit, vidám dolgait, először figyelni kezd, lénye felvidul, a szomorúságot vidámság váltja fel, az ember kicserélődik, ismét bizalmat merít, kedvet kap és új erővel nekifog feladatának, látja, hogy az életnek vannak derűs oldalai is, van életcél és újra hasznos tagja lesz családjának, a társadalomnak. Ezt műveli Jákob, a boltos, élceivel, tréfaival és ő is tündöklő lapot kap a mennybéli anyakönyvben.

Salamon átszellemülve hallgatja Élijáhu magyarázatát, fogadalmat akar tenni jövőendő életének beosztására és meg akarja köszönni Élijáhunak a tanítást.

Félve veti fel szemét, de nincs előtte senki, csak a napnak tüzes kévéje veti sugarait a vásáros emberekre, akik lótnak, futnak, végzik teendőiket, egy láthatatlan erőből irányítva...

**S én itt ülök és rátekintek
Tíz ezredév mögül.**

A Fáraó

**Épült a világ ó csodája
A vörös homokon,
Nyüzsgött a hajcsár mint a hangya
A horda-nyomokon.**

**A Nagy Piramis nőtt az égnek,
Rakták a milliók,
Hurcolta méd, lyd, ión, etruszk,
Zsidó és etióp.**

**Szijj laffogott, tevék ügettek,
Dühödve dőlt a nap,
S óriás kőcsockák feküdtek
A Piramis alatt.**

**Egy kőlapon ott ült az őszám,
Tűnődve, tétlenül,
Vörös borút vetett a nap rá
A Piramis mögöl.**

Nézett a nagy, rőt pusztaságba
Merengőn, réveteg,
Látta suhanni és letűnni
Az ezredéveket . . .

**És jött a Fáraó fogatja,
Jött rettentően az úr,
Döngött a föld, riadt a dúvad,
Rengett az ős-azur.**

**Üvöltve hullt elé az etruszk,
Ledült a lyd, ión,
S a Fáraó végigsuhintott
A gubbadó zsidón.**

**Azóta telt-múlt . . . Áttekint rám
Tíz ezredév kódén
A rab zsidó, az Ős. Im ott ül
A Fáraók kövén.**

**Nem változott meg. Ő az. Ott van.
Tűnődve ottan ül.**

**Én: Ő vagyok. Mi megmaradtunk,
S meg mind a millió!
De te ki voltál? Hova lettél?
Hogy hívtak Fáraó?**

Déer, igazságügyi miniszter, midőn az új sajtótörvény javaslatát benyújtotta, kijelentette, hogy a csehszlovák nép legmélyebben ítéli el a faj és felekezeti izgatást és ezért tartotta szükségesnek az az ellene vétkezőkkel szemben a l e g s z i g o r u b b s z a n k c i ó k a l k a l m a z á s á t.

Dr. Matthews, a londoni Szent Pál székesegyház új dékánja vasárnap tartotta székfoglaló beszédét. Ebben a zsidókérdésről a következőket mondta:

„Mélységes megütközéssel tölt el a német zsidók üldözése. Felhivom az egész keresztény világot, egyesüljön velem abban a kívánságban, hogy a német kormány vessen véget az üldözésnek és adja meg a német zsidóknak az őket törvénytelenesen megillető jogokat.”

Lord Rothemer lapjai: a *Dail Mail* és az *Evening News*, amelyek az utóbbi időben antiszemita hírokat pengettek, irányt változtattak.

A „Rotschildok” című film sikeréről többek között a következőket írta:
„Ez az óriási siker egyuttal annak is jele, hogy a mi angol közönségünk igazat ad az üldözött zsidóságnak és utálja az antiszemitizmust.

Breslauban azokat az utcákat, amelyeket zsidó nagyságok után neveztek el, *átkeresztelték*.

Sirkövek

**Legolcsóbban
Kohn Illés és József
sirköraktárában
VIII., RÁKÓCZI-ÚT 13.**

Könyvekről.

A magyar zsidó irodalomnak valóban kimagasló eseménye Nagy Andor tőzsdetanácsosnak, a P. I. H. pénzügyelőljárójának „*A fehér asztalnál*” címen megjelent novelláskötete.

Nagy Andor kulturája, széles érdeklődési köre, magasnívójú műveltsége, de főként aranyos kedélye révén pártállásra való tekintet nélkül mindenki tiszteli és mi több: *szereti* őt.

Se szeri, se száma azoknak a derüs, de életbölcességtől csillogó anekdotáknak, amelyekkel baráti körét évek hosszú sora óta felvidítja, ellenfeleit pedig leszereli.

Ezek legjavát válogatja ki és adta közre. Izeltől egyik novelláját e számban mutatjuk be olvasóinknak.

A sok derüs, vidám műből ezt a mélabús történetet választottuk, mert a szerző ebben önmagát adja és írta meg.

Ó, Nagy Andor az a szegény Simon sapkás, akinek az élet tengernyi gondja és mindennapi szürkesége közepette is elsősorban felebarátainak felvidítása a legfontosabb.

Gina Kaus :

Ami a szerelemnél is erősebb . . .

Gina Kaus, egy kisvárosi orvos szép fiatal feleségét megszőkteti egy gazdag amerikai. A férje, ki halálosan szerelmes az asszonyba, feláldozva hivatását, utána ered és sikerül feljutnia az óceánjáróra, amely Amerikába viszi feleségét és a csábítót.

A hajón megismeri a különös, lázas, nyugtalan nagyvilági életet: a hat napra összezárt emberek furcsa regényét, flörtöket, bűnöket, kalandokat, szerelmeket és mire a hajó New-York kikötőjébe ér, a férfi egészen átalakul.

Most már nem folytat elkeseredett harcot azért, hogy az asszony, aki hűtlenül elhagyta, visszatérjen hozzá. Megértőbb, bölcsőbb emberré válik és ezt csodát a hajóút művelte vele és ez a különös, jellegzetes atmoszféra, amely emberi sorsokat és jellemeket formáz és végzetesnek látszó áthidalhatatlan ellentéteket egyenlít ki napok alatt.

Lélekzetelállítóan izgalmas és fordulatos, szép regény. A sikere megérdemelt.

Olvasóinkhoz!

Michalovecz és környékéről a közel-múltban arra kértek meg bennünket, hogy ne közöljünk többé cion-revizionista híreket.

Majdnem egyidőben ruszinszkoí előfizetőink éppen azt kifogásolták, hogy bizonyos előszeretettel foglalkozunk a cion-munkáspárt ügyeivel.

Ugyanakkor Jugoszláviából azt vetették szemünkre, hogy nem vagyunk elégé cionisták.

Ezzel szemben Magyarországon azzal vádolnak bennünket, hogy túlságosan sokat foglalkozunk a cionista eseményekkel.

Méltóztassanak tudomásul venni:

mi nem tartozunk semmilyen párt-hoz és nem állunk semmiféle frakció szolgálatában.

Mi csupán pártatlan és különösen független krónikások vagyunk.

Nekünk minden megmozdulás kedves, amely

a zsidó nép érdekét szolgálja és felszabadítását célozza.

Nagyon kérjük m. t. Olvasóinkat, ne hadakozzanak egymás között és legyenek türelmesek a maga meggyőződésével nem is egyező politikai állásfoglalással szemben!

Minek a pártvillongás?! . . .

A belső viszály csak gyengíti azt az erőt, amelyet külső ellenségeink ellen akarunk felhasználni.

A z élet megold minden problémát!

Kis példával is szolgálhatunk.

A konjunktúra idejében a magyar fővárosban még sulyos lelépési díj ellenében is alig lehetett lakáshoz jutni.

Kis és nagybizottságok hiába működtek a lakásmizéria ellen és meddő maradt a lakásbiróság intézkedése és a népjóléti minisztérium minden rendelete.

Az élet nagyszerűen oldotta meg ezt a problémát is.

Ma ezrével üresen állnak lakások.

Ember nem tudhatja, hogy melyik párt jár helyes úton.

A történelem ítélőszéke fogja megállapítani, hogy melyik párt politikája vezette a jogfosztott zsidó népet az egyenlőség és szabadság országába . . .

A szerkesztőség.

A szerkesztő üzen:

KOVÁCS MÓRNÉ, Uzhorod.

Nőegyleti elnöknői áldásos működésének 10 éves jubileuma alkalmából őszinte nagyrabecsüléssel üdvözljük.

VIRÁG GYULA igazgató, Budapest.

Drága feleségének elhunytá alkalmából, fogadja őszinte és szívből jövő üdvözlésünket.

WÉZEL ALBERT főrabbi, a román orth. központi iroda elnöke, Turda.

70-ik születési napja alkalmából, úgy a magam, mint a szerkesztőségem nevében igaz nagyrabecsüléssel gratulálok.

WEINBERGER EUGEN, Legiua Mihail.

Örömmel értesültem, hogy az ottani Mizrahi csoport lelkesen és főleg eredményesen működik.

A küldött fényképért köszönet.

Mihelyt módomban lesz, közölni fogom.

Salom!

DR. WEISZHAUS MÓR orvos, Berehovo

Az örvendetes családi eseményhez szívből gratulálok. Kívánom, hogy az újszülött kis fiacskáját nagy emberré nevelje. Mazl-Tov!

DR. LÁNG LAJOS, MICHALOVCE.

Kérem értesítsen, ha a munkatársamnak elmondott ügy aktuális lesz.

Mindenkor boldogan és készséggel vagyok rendelkezésére.

Meleg kézszorítással köszöntöm.

SZÉL MIHÁLY, Kisvárd.

Örömkönnny szökött a szemembe, midőn munkatársam arról számolt be, hogy Ön az ottani hitközségnek 40 éven keresztül volt érdemdús elnöke, most díszelnöke, 80 évét meghaladta, fiatalos aktivitással vesz részt a zsidó politikában.

Vajha sok ilyen igazi zsidó vezére volna ennek a sorsüldözött népnek!...

Szívem és lelkem teljes melegével kívánom, hogy a jó Isten bis 120 tartsa meg Önt jó egészségben!

Igaz nagyrabecsüléssel köszöntöm Önt.

ZWI BAUMANN, Salgótarján.

Versét a következő számban közöljük. Őszinte zsidó szeretettel köszöntöm Önt.

NEIGER

ÉTTERME

Teréz-körut 4. — Telefon: 249-73.

Minden este

halkülönlegességek, sólot stb.

Polgári árak

2 személyes ebédet 1.80 P.

házhöz szállitunk

SIRKÖVEK

**Városi üzlet: Budapest, VII.,
Károly-kr. 3/c. Dob-u. sarok
Telefon: 34-9-95.**

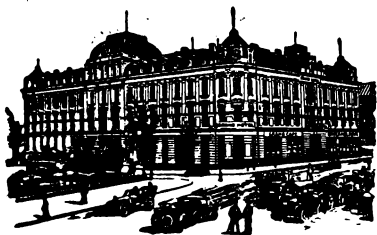
**PFEIFER ÉS HESZKY
kőfaragómesterek sirkőraktára
BUDAPEST, X., Ujtemetőnél.**

— Telefon: Kőbánya 75-71 —

Szerkesztésért és kiadásért felel: **Dr. Uj István.**

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. —
Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-
sláviában 160.— dinár. Romániában
400 leu. — Másodrendű papíron 25%-kal
olcsóbb! Intézményeknek 24.— pengő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 84.
Telefon: szerkesztőség 23-9-70.
Kiadóhivatal: 23-5-38.
Váradi Béla Forum nyomdája, Budapest
V., Zoltán-u. 1.

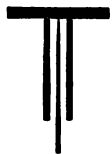
BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

OLCSÓ

EZÜST ÁRUK

tálcák, evőeszközök
mélyen leszállított árban

SCHLEIFER

— ezüstárugyár —

VII., KAZINCZY-UTCA 10

Rákóczi-ut közlében, — TELEFON: 13-2-28

Ami a szülőket
legjobban érdekli!

**Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát**

Litzmann Irma
Bpest, VI., Király-u. 18

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

husnagyvágó מִשְׁחָר מִשְׁחָר מִשְׁחָר

VI., Hegedűs Sándor-utca 17. szám

(Hunyady-téri csarnokkal szemben)

Pontos kiszolgálás. — Telefon: 29-1-10

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII., Kazinczy-utca 22.

— Telefon: 42-6-97. —

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár-u. 17.

Telefon: 22-8-95.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező - utca 14. szám

TELEFON: 20-4-53

Szörme, bundák, boák nagy válasz-
tékban. Alakítások, javítások jutá-

— nyos áron készülnek. —

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk

Doprava a rozsirovanie casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolilo csl. min. vnútra pod cisl.

9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a bucaresti román kir. Sajtóállam-
titkárság 1932 szept. 2-án kelt 6037 sz. alatt engedélyezte.

Országos Képző - Zsidó Egyetemi Könyvtára

x/73

Szerkeszti : MÁRKUS ALADÁR

1934. VIII - IX.

az „Uj Út“

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára